

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК [347.19; 347.72]

DOI 10.31558/2786-5835.2025.2.10

*Дорошенко Ліна Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
<https://orcid.org/0000-0001-9748-6358>*

*Кравець Ольга Петрівна,
здобувачка вищої освіти
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ДОКТРИНА «BUSINESS JUDGMENT» В УКРАЇНСЬКОМУ КОРПОРАТИВНОМУ ПРАВІ

У статті досліджено актуальні питання застосування принципу невтручання суду в бізнес-рішення під час вирішення судом корпоративних спорів. Наголошено на актуальності дослідження в умовах воєнного стану, оскільки забезпечення захисту прав учасників корпоративних відносин та менеджменту юридичних осіб корпоративного типу є одним із пріоритетних завдань для подальшої взаємодії із країнами-членами Європейського Союзу. Проаналізовано сучасні підходи щодо розуміння сутності доктрини «Business Judgment» та означені позиції суду з цього питання. Досліджено розвиток судової практики щодо застосування «Business Judgment Rule» та перспективи її формування щодо зазначеної категорії справ. З'ясовано, що доктрина «Business Judgment Rule» або принцип невтручання суду в бізнес-рішення полягає в тому, що суд не втручається в питання господарської діяльності компанії, не замінює її менеджмент і не може оцінювати бізнес-рішення з погляду ефективності. Акцентовано на актуальних тенденціях становлення судової практики з питань використання доктрини «Business Judgment Rule» щодо визнання такої доктрини та позицій суду про правомірність застосування бізнес-рішення. Зроблено висновок про цінність імплементації доктрини «Business Judgment Rule» у тому, що її застосування сприяє єдності судової практики як вимоги євроінтеграції та є засобом захисту від неправомірного (неналежного) перегляду рішень органів управління та посадових осіб юридичних осіб корпоративного типу, що є особливо важливими під час воєнного стану в Україні.

Ключові слова: *корпоративне право, юридичні особи корпоративного типу, економіка, господарська діяльність, євроінтеграція, право ЄС, ЄСПЛ, правова доктрина, господарське судочинство, ефективний спосіб захисту, корпоративне управління, загальні збори учасників, посадові особи, директор, принцип невтручання суду в бізнес-рішення, правило ділового рішення, власність, корпоративні спори, розумність, добросовісність, Business Judgment, воєнний стан.*

Постановка проблеми. *Європейський вектор розвитку заклав підвалини для розбудови України як правової демократичної держави. Розпочався процес перегляду правових норм щодо узгодження їх із стандартами Європейського Союзу (далі – ЄС), і низка органів державної влади піддалися трансформаційним проце-*

сам. Не стала винятком і судова система України. Удосконалення діяльності суду акцентувало питання здійснення суддями правосуддя відповідно до вимог ЄС та практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). У сьогоденнішніх реаліях питання європейської інтеграції – це не просто політичний чи економічний курс, це цивілізаційний вибір, за який Україна платить високу ціну, але який є запорукою розбудови демократичної правової держави з розвинутою економікою. З огляду на це надзвичайно важливим є врахування інтересів національного бізнесу та його захисту. Гармонізація законодавства має бути не тільки формальною, а й змістовною, тобто відбуватися з урахуванням українського контексту та потреб.

У контексті зазначеного особлива увага має приділятися саме належному регулюванню корпоративних правовідносин, захисту корпоративних прав учасників – юридичних осіб корпоративного типу тощо. І тут треба звернути увагу на новелізовані підходи судової практики до запровадження доктрини, яка у XVIII ст. з'явилася в судовій практиці Англії, а потім отримала свій розвиток у законодавстві та судових рішеннях США, ставши ключовим принципом корпоративного права. У національній судовій практиці рішення щодо визнання доктрини «Business Judgment Rule» прийнято лише декілька років тому [1].

Сьогодні в умовах воєнного стану питання щодо реалізації та забезпечення принципу «Business Judgment Rule» під час вирішення корпоративних спорів набувають важливого значення, оскільки від ефективності функціонування юридичних осіб корпоративного типу залежить рівень розвитку економіки України загалом та окремих її громадян. Захист учасників – юридичних осіб корпоративного типу, належне правове врегулювання корпоративних відносин є одним із пріоритетних завдань з метою розбудови України як правової держави та належного забезпечення правосуддя під час дії воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання застосування доктрини «Business Judgment Rule» досліджувалися у вітчизняній правовій науці фрагментарно. Так, окремі аспекти застосування вказаного принципу знайшли своє відображення у працях Т. Блаженко, Н. Вінтоняк, Х. Гринишина, О. Кібенко, Б. Шабаровського та ін. Проте всебічного дослідження сутності та значення доктрини «Business Judgment Rule» для корпоративного права України проведено не було, що підкреслює необхідність проведення подальших наукових розвідок у цій сфері. Отже, недостатній рівень наукової розробки питань сутності доктрини «Business Judgment Rule», недосконалість правового регулювання корпоративних відносин зумовлюють актуальність і своєчасність дослідження імплементації доктрини «Business Judgment Rule» у сучасне корпоративне право України.

Постановка завдання. Метою цієї статті є з'ясування сутності доктрини «Business Judgment Rule» та особливостей її імплементації в корпоративне право України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше в національній судовій практиці принцип «Business Judgment Rule» знайшов відображення у рішенні Господарського суду Харківської області від 30 червня 2021 р. у справі № 922/637/21 про визнання недійсним рішень, зобов'язання вчинити певні дії та заборону вчиняти дії [1]. Суть спору полягала у тому, що «Особа-1 звернувся до суду з позовом про визнання недійсними низки рішень зборів учасників Товариства з обмеженою відповідальністю «Медичний центр Офтальміка». Обґрунтовуючи свій позов, Особа-1 мотивував це тим, що ТОВ «Медичний центр Офтальміка» порушило вимоги Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та положень установчого документа товариства під час прийняття ним рішень, оформлених протоколом загальних зборів ТОВ «Медичний центр Офтальміка» від 28.02.2020» [1]. Суд, дослідивши всі надані сторонами докази, у своєму рішенні встановив: Особа-1 (позивач) є учасником ТОВ «Медичний центр Офтальміка», якому належить частка у розмірі 40 % від статутного капіталу. Згодом Особа-1 на підставі договору дарування відчужила 2 % своєї частки Особі-3, після чого повідомила про це інших учасників ТОВ «Медичний центр Офтальміка». Були скликані збори ТОВ «Медичний центр Офтальміка», на якому була присутня Особа-1, але була відсутня Особа-3. На вказаних зборах прийняті рішення, які оскаржує Особа-1 (позивач), мотивуючи це тим, що на зборах не була присутня Особа-3. «Особа-1 зауважив, що рішення загальних зборів учасників відповідача, викладене пп. 2, 4, 10 та 11 протоколу, є такими, що порушують вимоги чинного законодавства, норми статуту товариства, а також права і законні інтереси позивача та третьої особи, оскільки порушено порядок повідомлення нового учасника загальних зборів (Особа-3 не була повідомлена про скликання загальних зборів у строк, встановлений законом). Позивачу на його запит, що був направлений за 4 дні до проведення загальних зборів, не були надані інформація та відповідні документи, що стосуються питань порядку денного. Рішення про затвердження звіту директора про результати фінансово-господарської діяльності за 2019 рік не могло бути проголосоване, оскільки таке питання не виносилось на загальні збори учасників, директором не був поданий проект звіту у паперовій формі. Схвалення дій директора щодо укладання договорів на загальних зборах протирічать положенням статуту та законодавству України. Прийняття рішення про надання згоди директору товариства укласти договори із суб'єктами господарювання на суму до 5 млн грн на 2020 рік не відповідає вимогам статуту та чинного законодавства України. До того ж позивач звернувся до суду з вимогами щодо покладання обов'язків на ТОВ «МЦ Офтальміка» укласти, вносити зміни та розривати будь-які договори, сума яких перевищує 150 000,00 грн та інші договори виключно після одержання згоди загальних зборів учасників щодо окремого договору та заборони ТОВ «МЦ Офтальміка» загальним зборами учасни-

ків» [1]. Господарський суд Харківської області виснував таке: *«при вирішенні питання про недійсність рішень загальних зборів у зв'язку з порушеннями, допущеними під час скликання та проведення загальних зборів, господарський суд повинен оцінити, наскільки ці порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення»* [1]. Суд встановив, що «у день отримання інформації про відчуження 2 % своєї частки у статутному капіталі Особа-1, ТОВ «МЦ Офтальміка», направила на адресу Особа-3 повідомлення про проведення загальних зборів 28.02.2020, що підтверджується матеріалами справи. Тобто ТОВ «МЦ Офтальміка» здійснила всі належні заходи щодо належного повідомлення нового учасника ТОВ «МЦ Офтальміка», а саме Особу-3 щодо проведення загальних зборів 28.02.2020 року. При цьому встановлено, що Особа-3 після отримання 2 % частки від статутного капіталу ТОВ не надіслала ТОВ свої зауваження, заперечення чи пропозиції щодо проведення зборів 28.02.2020 року. Таким чином, суд дійшов висновку про те, що ТОВ «МЦ Офтальміка» не порушено вимоги, визначені ч. 3 ст. 32 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», щодо належного повідомлення третьої особи про проведення загальних зборів товариства» [1].

Важливим є висновок суду, що *«під час вирішення корпоративних спорів суди зазвичай застосовують відомий у всьому світі принцип – “Business Judgment Rule” або принцип невторчання суду в бізнес-рішення. Він полягає в тому, що суд не втручається в питання господарської діяльності компанії, не замінює її менеджмент і не може оцінювати бізнес-рішення з точки зору ефективності»*. Принцип дотримання балансу інтересів висвітлено у постанові Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС) від 3 грудня 2019 р. у справі № 904/10956/16 (провадження № 12-90Гс19), в якій ВП ВС зазначала, що розглядаючи справи у спорах, що виникли між господарським товариством та одним із його учасників, суди мають враховувати, що *інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників товариства також не завжди збігаються* (постанови ВП ВС від 08 жовтня 2019 р. у справі № 916/2084/17 та від 22 жовтня 2019 р. у справі № 923/876/16). Тому, вирішуючи питання щодо ефективності обраного позивачем способу захисту, суди мають враховувати баланс інтересів усіх учасників і самого товариства, уникати зайвого втручання в питання діяльності товариства, які вирішуються виключно рішенням загальних зборів учасників товариства, надавати оцінку добросовісності інших учасників, права яких в разі задоволення позовних вимог можуть бути порушені [1].

Під час вирішення спору про визнання недійсним рішень, зобов'язання вчинити певні дії та заборону вчиняти дії суд зауважив, що рішення ТОВ «МЦ Офтальміка», оформлені протоколом від 28.02.2020, є законними та обґрунтованими, правомочність учасника Особи-1 та Особи-3 щодо участі у управлінні

ТОВ «МЦ Офтальміка» є складовою їх корпоративних прав і останні можуть бути визнанні порушеними, якщо буде доведено факт недотримання порядку скликання і проведення загальних зборів, якщо учасник не зміг узяти участі у загальних зборах та/або належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо, тобто не мав можливості належним чином реалізувати своє право на участь в управлінні. Проте цього позивачем доведено не було, отже, враховуючи практику ЄСПЛ та принцип «Business Judgment Rule», позивачеві відмовлено у задоволенні позову.

Враховуючи зазначене, акцентуємо, що вперше в історії української правозастосовної практики було винесено рішення, в якому зазначалося правило «невтручання суду в бізнес-рішення», яке має вагомий значення для забезпечення єдності судової практики, що є ключовим фактором для досягнення правової визначеності та рівності перед законом, а також ефективного захисту корпоративних прав учасників – юридичних осіб корпоративного типу.

Доктрину «Business Judgment Rule» у науковій літературі та практиці правозастосування іменують як «принцип невтручання суду в бізнес-рішення» або «правило ділового рішення». Так, Б. Шабаровський зрозуміє правило «business judgment rule» як принцип невтручання суду в бізнес-рішення товариства (як власника майна), тобто принцип, відповідно до якого суд не втручається в питання господарської діяльності компанії, не замінює її менеджмент і за загальним правилом не може оцінювати бізнес-рішення з погляду ефективності, оскільки юридична особа як власник майна формує свою волю через рішення її органів, водночас власник може розпоряджатися майном на власний розсуд (дарувати, відчужувати за будь-яку оплату, навіть знищити) [2, с. 81]. Аналогічної позиції дотримується суддя Касаційного господарського суду (далі – КГС) у складі Верховного Суду О. Кібенко, яка визначає, що «відповідно до “Business Judgment Rule” суд не втручається в питання господарської діяльності компанії, не замінює її менеджмент і не може оцінювати бізнес-рішення з точки зору ефективності. Юридична особа як власник майна формує свою волю через рішення її органів. Учасник (акціонер) не є органом юридичної особи і не є власником майна юридичної особи. Потрібно дотримуватися балансу інтересів учасників товариства (які не збігаються) та самого товариства» [3, с. 7].

Заслуговує на увагу окрема думка судді Запорізького апеляційного суду у справі щодо стягнення заборгованості за договором позики (справа № 335/6605/21 від 25 січня 2022 р.) [4]. Суддя-доповідач О. Крилова під час дослідження матеріалів апеляційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Аллієд консалт Ел.Ел.Сі.» на рішення Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 24 вересня 2021 р. у справі за позовом Особа-1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія “Корвет”» про стягнення заборгованості за догово-

ром позики дійшла таких висновків: «1) інститут судової юрисдикції є фундаментальним з точки забезпечення права на справедливий суд та доступності до правосуддя, тому важливим є звернення до практики ЄСПЛ, в якій, зокрема, визначається, що «кожен має право на суд, встановлений законом, тобто відповідний орган повинен мати повноваження вирішувати питання, що належать до його компетенції, на основі принципу верховенства права (рішення ЄСПЛ від 29 квітня 1988 року у справі “Беліос проти Швейцарії”) [5]; 2) юрисдикцію суду має визначати закон (доповідь Європейської комісії від 12 жовтня 1978 року у справі “Занд проти Австрії”)» [6]. Суддя зазначила, що «проникнення за корпоративну завісу» тягне за собою негативні наслідки і може бути виправданим лише за *включних* обставин, тому застосування принципу «Business Judgment Rule» полягає в тому, що суд не може втручатися в питання господарської діяльності компанії, не замінює її менеджмент і не може оцінювати бізнес-рішення з точки зору ефективності [4] (до речі, в європейських країнах вже відмовляються від доктрини «зняття корпоративної вуалі»). Цікавим у цьому контексті є аналіз законодавства Мальти, відповідно до положень якого бенефіціар компанії не несе відповідальності за її діяльність, він є лише інвестором у бізнес, а усі ризики, пов’язані з підприємницькою діяльністю, покладено на директора (*legal representative* – законного представника) [7, с. 28–29]). Юридична особа як власник майна формує свою волю через рішення своїх управлінських органів. Власник має правомочності розпоряджатися майном на власний розсуд (дарувати, відчужувати за будь-яку оплату, навіть знищити). Натомість учасники товариства не є власниками майна юридичної особи, а відповідно інтереси учасників товариства та інтереси самого товариства можуть не завжди збігатися [4]. Аналогічної позиції також дійшла ВП ВС від 03 грудня 2019 р. у справі № 904/10956/16 [8].

Також важливий висновок, викладений у рішенні господарського суду Дніпропетровської області від 24 грудня 2024 р. у справі № 904/2596/24 [9]. Суд виснував, що «за загальним правилом суди не визначають відповідальність директорів за ухвалення ділових рішень, якщо такі рішення не є повністю нерозумними. Це доктрина судового невтручання, відома як “правило ділового рішення”: якщо інше не доведено, то директори діяли на підставі достатньої інформації, добросовісно та в інтересах товариства. Відповідно до правила ділового рішення посадові особи не зобов’язані доводити ефективність прийнятих ділових рішень, а суди зазвичай не входять у питання оцінки їх ефективності. Оцінка судом ефективності ділового рішення вже *постфактум*, за наявності значно більшого обсягу інформації про події, які відбулися після ухвалення рішення, не завжди забезпечує справедливий підхід. Під час судового розгляду, який відбувається, як правило, зі спливом значного періоду часу, навіть розумне ділове рішення може *prima facie* здатися нерозумним» [9].

Зауважимо, що на відміну від вітчизняної судової практики, у європейській судовій практиці застосування доктрини «Business Judgment Rule» є сформованою практикою. Отже, в аспекті імплементації права ЄС перед нашою країною стоїть багато завдань, і ключову роль у цьому процесі відіграє саме судова практика. З огляду на це значну увагу треба приділяти аналізу практики ЄСПЛ та адаптації її правових позицій до національного законодавства, що, на наше переконання, сприятиме ефективності вирішення корпоративних спорів. Як слушно зазначила Голова КГС у складі Верховного Суду Л. Рогач, «європеїзація українського корпоративного права є ключовим елементом інтеграції України до ЄС, що вимагає адаптації законодавства, судової практики і підходів до захисту прав бізнесу та інвесторів» [10].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що застосування доктрини «Business Judgment Rule» має вагомe значення для досягнення правової визначеності судової практики під час вирішення корпоративних спорів та захисту корпоративних прав. Втручання у господарську діяльність повинно бути належним чином обґрунтоване і мати виключний характер. Метою застосування доктрини «Business Judgment Rule» є забезпечення автономності та незалежності органів управління юридичних осіб корпоративного типу.

Висновки. Визначено сутність доктрини «Business Judgment Rule». Проаналізовано генезис її застосування в практиці судів України. Доведено, що цінність імплементації цієї доктрини полягає в тому, що її застосування сприяє єдності судової практики як вимоги для євроінтеграції та є засобом захисту від неправомірного (неналежного) перегляду рішень органів управління та посадових осіб – юридичних осіб корпоративного типу, що є особливо важливим під час дії режиму воєнного стану в Україні. Наголошено, що навіть у період воєнного стану корпоративна реформа (новелізація корпоративного законодавства, імплементація нових доктрин у правозастосовну практику) – це не лише про встановлення бізнес-правил, а насамперед про добросовісність, прозорість, баланс інтересів. Аргументовано, що втручання у господарську діяльність повинно бути в належний спосіб обґрунтовано і мати виключний характер.

Список використаних джерел

1. Рішення Господарського суду Харківської області від 30 червня 2021 р. справа № 922/637/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235070> (дата звернення: 09.10.2025).
2. Шабаровський Б. В. Застосування «правила ділового рішення» у вітчизняній судовій практиці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 89, ч. 2. С. 80–84.
3. Кібенко О. Оскарження учасником юридичної особи правочину, укладеного виконавчим органом цієї юридичної особи: зміна правових позицій. *Право на справедливий суд та за-*

- ходи щодо забезпечення захисту корпоративних прав: круглий стіл (м. Київ, 12 березня 2021 р.). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prez_Kibenko.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
4. Окрема думка судді Запорізького апеляційного суду справа № 335/6605/21 від 25.01.2022. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102982674> (дата звернення: 10.10.2025).
  5. Case of Belilos v. Switzerland / Strasbourg. 29 April 1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57434%22%5D%7D> (дата звернення: 10.10.2025).
  6. Справа «Лео Цанд проти Австрії» (Leo Zand v. Austria). Доповідь Комісії (прийнята 12 жовтня 1978 р.) / Case law / strada lex Europe. URL: https://www.stradalex.eu/en/se_src_publ_jur_eur_cedh/document/echr_7360-76 (дата звернення: 10.10.2025).
  7. Дорошенко Л. М. Дискваліфікація директора компанії як захід корпоративної відповідальності за законодавством Мальти. Корпоративне правління у підприємницьких товариствах в умовах євроінтеграції. *Збірник наукових праць за матеріалами XXIII Міжнародної науково-практичної конференції «Васильєвські читання», присвяченої світлій пам'яті Заслуженої юристки України, докторки юридичних наук, професорки Валентини Антонівни Васильєвої* (3–4 жовтня 2025 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. Л. В. Сіщук. Івано-Франківськ, 2025. С. 26–32.
  8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 грудня 2019 р. у справі № 904/10956/16, провадження 12-90гс19. Верховний Суд. URL: <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/210491-porushennya-korporativnikh-prav-velika-palata-vs-vislova-pozitsiyu-097d40> (дата звернення: 10.10.2025).
  9. Рішення господарського суду Дніпропетровської області від 24 грудня 2024 р. у справі № 904/2596/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124185164> (дата звернення: 10.10.2025).
  10. Європеїзація українського корпоративного права: ВС провів міжнародну науково-практичну конференцію. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1820382> (дата звернення: 10.10.2025).

Lina Doroshenko, Olha Kravets. Business Judgment Doctrine in Ukrainian Corporate Law

The article examines topical issues of applying the principle of non-interference of the court in business decisions when resolving corporate disputes. The relevance of the study in the context of martial law is emphasized, since ensuring the rights of participants in corporate relations and management of corporate entities is one of the priorities for further cooperation with the member states of the European Union. It analyzes contemporary approaches to understanding the essence of the Business Judgment doctrine and outlines the court's position on this issue. It examines the development of judicial practice regarding the application of the Business Judgment Rule and the prospects for its formation in relation to this category of cases. It has been established that the Business Judgment Rule doctrine, or the principle of non-interference by the court in business decisions, means that the court does not interfere in the economic activities of a company, does not replace its management, and cannot evaluate business decisions in terms of effectiveness. Attention is focused on current trends in the development of judicial practice on the application of the Business Judgment Rule doctrine regarding the recognition of such a doctrine and the court's position on the legality of applying business decisions. It is concluded that the value of implementing the Business Judgment Rule doctrine lies in the fact that its application contributes to the unity of judicial practice as a requirement of European integration and is a means of protection against unlawful (improper) review of decisions of manage-

ment bodies and officials of corporate-type legal entities, which are particularly important during martial law in Ukraine.

Keywords: corporate law, corporate legal entities, economy, economic activity, European integration, EU law, ECHR, legal doctrine, commercial proceedings, effective means of protection, corporate governance, general meeting of participants, officers, director, principle of non-interference of the court in business decisions, business judgment rule, property, corporate disputes, reasonableness, good faith, Business Judgment, martial law.

УДК 347.7:341.24]:004.738.5
DOI 10.31558/2786-5835.2025.2.11

Калаченкова Катерина Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВОРІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Стаття присвячена дослідженню правового регулювання виконання зовнішньоекономічних договорів в умовах тотальної диджиталізації. Актуальність дослідження зумовлена тим, що диджиталізація (цифровізація) міжнародної торгівлі, включно з електронним документообігом (ЕДО), блокчейном та смарт-контрактами, генерує низку правових викликів, як-от визначення юридичної сили електронних доказів та потреба у гармонізації законодавства з європейськими стандартами (eIDAS). Метою дослідження є аналіз чинного міжнародного та національного правового регулювання виконання зовнішньоекономічних договорів в умовах диджиталізації та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням інноваційних технологій.

У статті розглянуто три фундаментальні засади правового регулювання виконання зобов'язань у цифровому середовищі: принцип функціональної еквівалентності, дематеріалізація документів (критична для електронного коносаменту та логістики) та автоматизація виконання через смарт-контракти.

У роботі висвітлено ключові переваги диджиталізації: прискорення обігу, зниження транзакційних витрат і підвищення прозорості ланцюгів постачання. Акцентовано, що ефективно впровадження інновацій неможливе без належного правового регулювання. Розглянуто правові виклики, які породжує автоматизоване виконання, включно з питанням правової відповідальності за помилки в коді («баги»), застосуванням норм про форс-мажор у смарт-контрактах та колізіями юрисдикції в транскордонних блокчейн-системах. Звернено увагу на важливість цих питань для аграрного сектору України, який є стратегічним експортним пріоритетом і потребує надійних правових гарантій.

Зауважено про необхідність імплементації міжнародних стандартів (MLETR) та вдосконалення правил доказування. Також запропоновано рекомендації щодо необхідності розробки нового правового інструментарію, який інтегрує технологічні механізми (код) у діючі юридичні рамки (договірне право). Зроблено висновок про необхідність комплексного правового, технічного та інституційного підходу для забезпечення стабільності й ефективності міжнародної торгівлі України.